

Sona İbrahim qızı Əliyeva

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin baş müəllimi

<https://orcid.org/0000-0002-2696-4292>

E-mail: sonasi83@mail.ru

[https://doi.org/10.69682/arti.2025.92\(3\).198-203](https://doi.org/10.69682/arti.2025.92(3).198-203)

KİÇİKYAŞLI MƏKTƏBLİLƏRDƏ TƏFƏKKÜRÜN TƏNQİDİLİYİNİ MÜƏYYƏN ETMƏYƏ İMKAN VERƏN KEYFİYYƏTLƏR

Sona Ibrahim Aliyeva

senior lecturer of Azerbaijan State Pedagogical University

QUALITIES FACILITATING THE EVALUATION OF CRITICAL THINKING AMONG YOUNGER SCHOOL CHILDREN

Сона Ибрагим гызы Алиева

старший преподаватель

Азербайджанского Государственного Педагогического Университета

КАЧЕСТВА, ПОЗВОЛЯЮЩИЕ ОПРЕДЕЛЯТЬ КРИТИЧЕСКОЕ МЫШЛЕНИЕ У ШКОЛЬНИКОВ МЛАДШЕГО ВОЗРАСТА

Xülasə. Təlim-tərbiyə, təhsil sistemi gənc nəsildə tənqidi təfəkkürü inkişaf etdirə və yaxud müvafiq vərdişlər formalaşdırma bilər. Lakin fərdin tənqidi təfəkküründən istifadə etməsi, yəni o vərdişləri gündəlik həyatında gerçəkləşdirə bilməsi və yaxud istifadə etməsi artıq mövcud sosial şəraitdən, tənqidi təfəkkürə olan münasibətdən asılıdır. Ona görə gənc nəsildə tənqidi təfəkkürün inkişaf etdirilməsi ilk növbədə tənqidi təfəkkürün gerçəkləşdirilməsi üçün zəruri olan demokratik sosial şəraitdən və ya tənqidi təfəkkürə olan sosial tələbatdan asılıdır.

Təfəkkürün tənqidilik xüsusiyyətinin inkişafı təhsil sistemində mövcud olan təhsil, inkişaf və tərbiyə taksonları ilə şərtlənir. Təlim-tərbiyə prosesi vasitəsilə yaradılan sosial inkişaf şəraitinin olması məktəblilərdə təfəkkürün tənqidilik xüsusiyyətinin inkişafı üçün münbit mühitdir. İnteraktiv şəraiti biz təfəkkürün tənqidilik xüsusiyyətinin inkişafı üçün daha münbit sosial şərait hesab edirik.

Açar sözlər: *təfəkkürün tənqidiliyi, inkişaf, müqayisə, məntiqi mühakimə, eksperiment*

Abstract. The educational and training system can cultivate critical thinking skills of the younger generation and/or foster the formation of appropriate habits. However, an individual's ability to use critical thinking – i.e. to actualize or utilize those habits in daily life – ultimately depends on the prevailing social context and societal attitudes toward critical thinking. Therefore, the development of critical thinking of the younger generation depends primarily on the democratic social conditions which are necessary for the realization of critical thinking or the social demand for critical thinking.

The development of critical thinking is conditioned by the categories of education, development, and upbringing existence in the education system. The existence of social development conditions created through the educational process can be very successful for the development of critical thinking of schoolchildren. We consider that interactive environments can be much more reasonable for the development of critical thinking.

Key words: *Critical thinking, development, comparison, logical reasoning, experimentation*

Аннотация. Система образования может развивать критическое мышление или формировать соответствующие навыки у молодого поколения. Однако способность человека использовать критическое мышление, то есть его умение применять или использовать эти навыки в повседневной жизни, зависит от существующих социальных условий и отношения к критическому мышлению. Поэтому развитие критического мышления у молодого поколения зависит прежде всего от демократических общественных условий, необходимых для реализации критического мышления или общественного спроса на критическое мышление.

Развитие критичности мышления обусловлено существующими в системе образования таксо-нами обучения, развития и воспитания. Наличие условий социального развития, создаваемых в процессе обучения, является благоприятной средой для развития критичности мышления школьников. Мы считаем, что интерактивная среда является более благоприятной социальной средой для развития критического мышления.

Ключевые слова: критическое мышление, развитие, сравнение, логическое рассуждение, эксперимент

Müasir mədəniyyət dialoji mədəniyyətdir: yeni pedaqoji təfəkkür üçün bu anlam konseptual əhəmiyyətə malikdir. Yeni pedaqoji təfəkkür deyəndə, məktəbin, təlim-tərbiyə prosesinə və onun problemlərinə yeni aspektdən yanaşılması başa düşülür. Cəmiyyətin inkişafının hər bir mərhələsində özünəməxsus pedaqoji təfəkkür formalaşır və bu pedaqoji təfəkkür təkcə uşaqların təlim-tərbiyəsi barəsində cəmiyyətin pedaqoji dəyərlərini deyil, ilk növbədə fəlsəfi-psixoloji dəyərlərini əks etdirir. Cəmiyyət inkişaf etdikcə onun təhsil siyasətində də yeni cəhətlər meydana çıxır, pedaqoji nəzəriyyədə əvvəllər bərqərar olmuş stereotiplər tədricən köhnəlir, onların köhnəldiyi dərk olunanda artıq yeni pedaqoji təfəkkür formalaşır.

Yeni pedaqoji təfəkkür şagirdin bir şəxsiyyət kimi formalaşdırılmasını və tərbiyəsini təhsil sisteminin başlıca vəzifəsi sayır. Belə bir önəmli vəzifənin icrası isə dialoji mədəniyyət müstəvisində həll oluna bilər. Hesab edirik ki, yeni pedaqoji təfəkkürün Azərbaycan məktəblərində bərqərar olması, o cümlədən şagirdin bir şəxsiyyət kimi formalaşdırılmasını və tərbiyəsini təhsil sisteminin başlıca vəzifəsi hesab olunması, şagirdin təfəkkürünün, xüsusilə onun tənqidilik xüsusiyyətinin inkişaf etdirilməsinə əlverişli psixopedaqoji mühit yaradır.

Azərbaycanın müasir təhsil konsepsiyası təfəkkürün inkişafını, xüsusilə onun müstəqillik və tənqidilik keyfiyyətlərinin inkişafını şagirdlərin əqli inkişafının başlıca məqsədi hesab edir və təlim, tədris və tərbiyə prosesinin həm də həmin məqsədlərə nail olmasını əsas sayır. Müasir təhsil konsepsiyası təfəkkürün inkişafını şagirdlərin əqli inkişafının başlıca məqsədi sayır. Təfəkkürün, o cümlədən tənqidilik keyfiyyətinin inkişafının ana xəttini fikri əməliyyatların formalaşması təşkil edir.

Azərbaycan Respublikası müstəqilliyə nail olduqdan sonra təhsildə apardığı islahatlar, müəyyən etdiyi dövlət standartları, kurikulumlar və qəbul etdiyi qanunlar birbaşa və dolayı yolla şagirdlərdə təfəkkürün inkişafını prioritet istiqə-

mət kimi müəyyən etmiş və ona nail olmağı təhsil sisteminin qarşısında əsas vəzifə hesab edir.

Pedaqoji fəaliyyətdə tənqidi təfəkkürün inkişaf etdirilməsi texnologiyasının tətbiqi yalnız təfəkkürü inkişaf etdirmir, həm də idraki qabiliyyətləri, xüsusilə də hafizəni yaxşılaşdırır, qavrayışı təzələyir. Diqqətin mərkəzləşməsini təmin edir. Həmçinin təfəkkürün tənqidiliyinin inkişaf etdirilmə metodikaları şəxsiyyətin özünüifadə, özünəhərmət və özünütədqiqat, ünsiyyət, oyun, yaradıcılıq tələbatlarının ödənməsinə şərait yaradır. Emosional diskomfortdan azad olmuş şagird hadisələrə və təlim materiallarına daha aydın zəka ilə yanaşmağı öyrənir.

Təfəkkürün tənqidiliyinin inkişaf texnologiyası şagirdlərdə informasiyanın qavranılmasının effektivliyini artırır, öyrənilən materiala marağı genişləndirir, tənqidi düşünmə qabiliyyətini inkişaf etdirir, özünün yaratdığı məhsula məsuliyyətlə yanaşmağa imkan verir, başqaları ilə ünsiyyət qurmağa, işgüzar münasibətləri tənzimləməyə zəmin yaradır.

Tənqidi təfəkkürü inkişaf etdirmək üçün aşağıdakıların nəzərə alınması məqsədəuyğun hesab edilmişdir.

1. Öyrənilən materialla, tədqiq edilən problemlə, lətifələr və atalar sözləri ilə bağlı şagirdlərə öz fikirlərini söyləmək imkanının verilməsi, səhv etmək qorxusunun aradan qaldırılması və qiymətləndirmənin olmaması.

2. Şagirdlərin öz fikirlərini ifadə edərkən bütün fikirlərin qeydə alınması, onların gələcək iş üçün istifadəsi, "düzgün və yanlış" cavabların olmaması fikrinin aşılması.

3. Qrup və fərdi işi uyğunlaşdırmaq və onların bir-birini tamamlamasına şərait yaratmaq. Hər bir şagirdə öz potensial imkanlarını aktuallaşdırmaq imkanının verilməsi və səhv etməkdən qorxmadan mülahizənin söylənməsi, intellektual gərginlik situasiyasının yaradılması.

Kiçik məktəblilərdə tənqidi təfəkkürün inkişaf etdirilməsi texnologiyasının həqiqiliyini yoxlamaq üçün uşaqlarla eksperiment keçirildi. Tədqiqat iki mərhələdə aparılmışdır. Birinci

mərhələdə kiçik məktəblilərdə tənqidi təfəkkürün inkişaf səviyyəsi ölçülmüşdür.

Tədqiqatda tənqidi təfəkkürün inkişaf istiqamətlərinin və səviyyələrinin müəyyən edilməsi

Ə.S. Bayramovun metodoloji yanaşması əsasında tərtib olunmuş 6 məndən istifadə edilmişdir.

Təfəkkürün tənqidiliyinin inkişaf texnologiyası mərhələləri və priyomları aşağıdakı kimidir:

Texnologiyə mərhələlər	Müəllimin fəaliyyəti	Şagirdin fəaliyyəti	Mümkün olan metodlar və üsullar
I mərhələ -fəallaşdırma və ya çağırış; -mövcud biliklərin aktualaşdırılması; -yeni informasiya almağa marağın yaradılması; - şagird qarşısında şəxsi məqsədlərin qoyulması.	Şagirdlərdə mövcud olan biliklərin qarşıya qoyulan məqsədə uyğun olaraq istiqamətləndirilməsi və fəallaşdırılması. Onlarda həll ediləcək məsələyə motivasiya yaradılması, onlara məqsədyönlü şəkildə düşünmək imkanı vermək, öz fikirlərini öz sözləri ilə ifadə etməyə şərait yaratmaq. Öyrənilən materialın strukturunu qurmağa şərait yaratmaq .	Şagird öyrənilən materiala aid nə kimi biliklərə malik olduğunu “xatırlayır” (təklif irəli sürür), yeni materialın öyrənilməsinə qədər mövcud bilikləri qruplaşdırır, cavab almaq istədiyi sualları verir.	“Tanış olan” informasiyanın siyahısını tərtib etmək; “ip uclarına” uyğun ehtimallar irəli sürmək; materialın sistəmləşdirilməsi; həqiqi və yanlış mühakimələr; yanlış məntiqi mühakimələr; beyin həmləsi; problem suallar və s.
İlkin mərhələdə alınan informasiya eşidilir, yazılır və müzakirə edilir. İş şagirdlərlə qrup halında aparılır.			
II mərhələ Məzmunun mənalandırılması - yeni informasiyanın alınması; -təlim məqsədlərinin şagirdlər tərəfindən təsis edilməsi.	Yeni informasiya ilə işləmə müddətində mövzuya marağın qorunub saxlanması, “köhnə” biliklərdən, “yeni” biliklərə tədricən keçmə	Şagird müəllim tərəfindən təqdim edilən fəal qiraət metodu vasitəsilə mətn oxuyur (eşidir) , müəyyən yerlərdə qeydlər edir və yeni informasiyanın mənalandırılması üçün qeydlər aparır.	Aktiv qiraət metodları: “insert”; “flashbom”; “ideal”; biblioterapiya”. Dərsin birinci hissəsində qoyulmuş suallara fəal cavab axtarışı
Məzmunun mənalandırılması mərhələsində yeni informasiya ilə vasitəli əlaqə həyata keçirilir (mətn, film, mühazirə, slaydlar və s.). İş qrup halında və ya fərdi aparılır. Qrup işində bir sıra elementlər zəruridir – fərdi axtarış, ideyaların mübadiləsi, mövcud fikirlərin qarşılaşdırılması.			
III mərhələ. Refleksiya. -fikirləşmək, yeni biliyin yaranması; -şagird tərəfindən yeni təlim məqsədlərinin qarşıya qoyulması.	Müəllim nəzərə almalıdır: Şagirdlərin ilkin qeydlərinə nəzər salmağa çağırış etmək; dəyişikliklər etmək; yeni öyrənilmiş informasiya əsasında yaradıcı və ya düşündürücü – praktik məsələlər vermək.	Şagirdlər məzmununun mənalandırılması mərhələsində aldıkları informasiya əsasında köhnə məlumatlarla yeni məlumatları qarşılaşdırırlar.	Cədvəllərin və ya işin tamamlanması. İnformasiya blokları arasında səbəb – nəticə əlaqəsinin qurulması. Yanlış və həqiqi mühakimələr və açar sözlərə qayıtmaq. Qoyulmuş suallara cavab vermək. Müxtəlif növ diskussiyaların təşkili. Yaradıcı inşa yazmaq. Ayrı-ayrı sualları, mövzuları tədqiq etmək.
Refleksiya mərhələsində təhlil aparılır, informasiyanın yaradıcı işlənməsi baş verir, alınmış məlumatların işlənməsi həyata keçirilir.			

Cədvəldən göründüyü kimi, pedaqoji fəaliyyətdə tənqidi təfəkkürün inkişaf etdirilməsi texnologiyasının tətbiqi yalnız təfəkkürü inkişaf etdirmir, həm də idraki qabiliyyətləri, xüsusilə də hafizəni yaxşılaşdırır, qavrayışı təzələyir. Diqqətin mərkəzləşməsinə təmin edir. Həmçinin təfəkkürün tənqidiliyinin inkişaf etdirilmə metodikaları şəxsiyyətin özünüifadə, özünəhərmət və özünütəsdiq, ünsiyyət, oyun, yaradıcılıq tələbatlarının ödənməsinə şərait yaradır. Emosional diskomfortdan azad olmuş şagird hadisələrə və təlim materiallarına daha aydın zəka ilə yanaşmağı öyrənir.

Kiçik məktəblilərdə təfəkkürün tənqidiliyini müəyyən etməyə imkan verən keyfiyyətlər – müqayisə qabiliyyəti, məntiqi mühakimə qabiliyyəti və proqnozlaşdırma qabiliyyətinin müəyyən edilməsinə çalışılmışdır.

Tədqiqatın gedişindən məlum oldu ki, eksperimental materialın məzmunu şagirdlərdə təfəkkürün tənqidiliyinin səviyyəsinin dəyişməsinə zəmin yaradır. Materialın çətinləşməsinə baxmayaraq şagirdlər daha çox fəallıq göstərmiş, səhvləri düzəltməyə çalışmış, hadisənin təsvirində buraxılmış səhvləri və ya yanlış mühakimələri üzə çıxara bilmişlər. Lakin onlar daha çox güzəran səviyyəsində təcrübələrinə əsaslanmalarına baxmayaraq, fikirlərinin həqiqiliyini sübut etməyə çalışmışlar. Doğrudur belə hallarda generalizasiya hadisəsi baş verir. Ancaq öz mühakimələrini əsaslandırmağı bacarmaq təfəkkürün tənqidiliyinin inkişafından xəbər verir.

Şagirdlərdə təfəkkürün tənqidiliyinə spontan proses kimi yanaşmaq olmaz. Bu prosesin inkişafı müxtəlif amillərdən asılıdır.

Təfəkkürün tənqidiliyinin inkişaf səviyyəsinin yüksəlməsi həll prosesində “ipucu verməkdən” və eksperimental materialın şagird tərəfindən müəyyən struktura salınmasından, eləcə də mətnlərin onların inkişaf səviyyəsinə uyğunluğundan çox asılıdır.

Müxtəlif tədqiqatlarda olduğu kimi bizim apardığımız tədqiqat da göstərdi ki, kiçik məktəblilərdə təfəkkürün tənqidiliyinin təzahürü təqdim edilən məsələnin xarakterindən çox asılıdır. Uşaqlar müstəqil şəkildə mətnlərdə verilmiş səhvləri düzəldir və çox zaman onun belə olmadığını əsaslandırmağa çalışırlar. Və əksər hallarda verilmiş yanlış məsələnin qoyuluşunun necə ola biləcəyi haqqında mühakimələri də irəli sürürlər.

Bununla belə tədqiqat göstərdi ki, uşaqlarda o zaman tənqidilik özünü göstərir ki, onlar problemin həllinə fəal yanaşırlar və dərk etmədə ziddiyyətlər mövcuddur. Hesab edirik ki, təlimdə idraki ziddiyyətlərin yaradılması təfəkkürün tənqidiliyinin inkişafına əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərir.

Məktəblilərdə sosial qruplara məxsus xüsusiyyətlər, sinir sisteminin xüsusiyyətləri və fərdi xüsusiyyətlər bütöv bir sistemi yaradır. Eyni yaş dövründə olan uşaqlar öz temperament və koqnitiv xüsusiyyətlərinə görə bir-birindən fərqlənir. Belə olan halda fərdi yanaşma problemdən çıxış yolu kimi götürülə və ya əlverişli təhsil mühiti yaratmaqla bu məsələləri həll etmək olar.

Nəzərə almaq lazımdır ki, təlim aparılan siniflər müxtəlif inkişaf səviyyəsinə, təlimə qabiliyyətinə, müxtəlif hazırlıq dərəcələri ilə, o cümlədən fərqli xarakterə və temperamentə malikdirlər. Onların qavrama imkanları və hafizəsi də eyni deyildir. Belə bir şəraitdə müəllim təlimi orta səviyyəyə uyğun, orta səviyyəli inkişafa və hazırlığa, yetirməyə görə aparır. Demək olar ki, belə bir süni şəraitdə təfəkkürün tənqidiliyinin səviyyəsi yüksək olan şagirdlərin inkişafı ləngiyir, təlimin inkişafetdirici prinsipləri pozulur.

Yüksək tənqidiliyə malik şagirdlərdə təlimə maraq və motivasiya azalır, eləcə də onların inkişafı sanki gecikdirilir. Çünki intellektual gərginlik situasiyaları olmadan təfəkkürün tənqidiliyinin inkişaf etdirilməsi qeyri-mümkündür. Bununla yanaşı apardığımız eksperiment və formalaşdırıcı işlər göstərdi ki, təlim prosesində şagirdlərin fərdi-psixoloji xüsusiyyətlərinin, o cümlədən temperament tiplərinin nəzərə alınması intellektual inkişafı sürətləndirir və təfəkkürün tənqidiliyinin potensial imkan kimi “mürəkkəbləmə”sinin qarşısı alınır.

Təlimdə diferensasiya olunmuş yanaşma şagirdlərin fərdi-psixoloji xüsusiyyətlərini, o cümlədən onların koqnitiv imkanlarını qiymətləndirməyə zəmin yaradır. Sinif-dərs sistemində bunların nəzərə alınması zamanı qrup, fərdi və frontal işlərin aparılması zərurəti meydana çıxır.

Aşağıdakı iş formalarından istifadə etməklə təfəkkürün tənqidiliyini inkişaf etdirmək mümkündür:

– eynitipli məsələlərin müxtəlif variantlarından istifadə etməklə;

– müxtəlif çətinlik dərəcəsinə malik tapşırıqlardan istifadə etməklə;

– tapşırıqların yerinə yetirilməsində şagirdlərə lazımı köməkliyin göstərilməsi;

– tapşırıqların yerinə yetirilməsində zaman məhdudiyyətinin aradan qaldırılması, vaxtaşırı “dincəlmələr”;

– müxtəlif növ “ipuçlarından”, şəkillərdən, sxemlərdən, slaydlardan faydalanma və s..

Göründüyü kimi, təfəkkürün tənqidiliyini diferensasiya olunmuş təlim formasında və ya yanaşmada təlim məqsədlərinə nail olmaq üçün müxtəlif çətinlik dərəcəsinə malik tapşırıqlar təlim mövzusunun hamı üçün yerinə yetirilməsinə zəmin yaradır. Tədqiqat göstərdi ki, fərdi tapşırıqlar şagird şəxsiyyətinin psixoloji strukturunu nəzərə almadan qeyri – effektivdir.

Fərdi tapşırıqları yerinə yetirərkən Ə.S. Bayramovun və L.S. Vıqotskinin təfəkkürün tənqidiliyi haqqında metodoloji müddəalarını nəzərə almaq lazımdır. Xüsusilə aktual və yaxın inkişaf zonasının nəzərə alınması təfəkkürün tənqidiliyinin inkişaf etdirilməsi üçün vacibdir. Bunun üçün isə tapşırıqlar üzərində daima nəzarəti saxlamaq lazımdır. Hər bir mövzunun öyrənilməsindən sonra onun diaqnostikasını aparmaq məsləhətdir.

Fərdi tapşırıqların növləri müəllimin qarşısına qoyduğu məqsəddən çox asılıdır.

Kiçik məktəblilərlə fərdi işlərin təşkili zamanı bir neçə məqama xüsusi diqqət yetirmək lazımdır:

1. Şagirdlərlə ünsiyyətdə nəvaziş göstərmək, qayğı sərgiləmək və xoşagəlməli münasibətlər qurmaq gərəkdir. Şagirdlərin şübhəliliyinə, etimadsızlığına qarşı mərhəmətliklik, ürəyiymuşaqlıq və mülayimlik nümayiş etdirmək lazımdır.

2. Müəllimlər şagirdlərdə potensial imkan kimi özünü göstərən və diqqətə cəlb etməyən elə cəhətləri ayırd etməsi gərəkdir ki, onlar daha çox pozitiv səciyyə daşıyır. Hətta pedaqoji baxımdan baxımsız uşaqlara belə ürək qızdırmaq, qayğı göstərmək onlara təlim fəaliyyətində yalnız uğur gətirə bilər.

Təbii ki, pedaqoji baxımdan baxımsız və gizli imkanlara malik şagirdləri aşkarlamaq və onlarda müsbət cəhətləri görmək bir qədər çətinidir. Başqa bir tərəfdən həmin cəhətlər gizlidir və açıq-aydın özünü həmişə göstərmir və müəllimlər də özünün subyektiv düşüncələrinə uyğun olaraq bu vəzifəni yerinə yetirmək istəmərlər.

Müsbət cəhətləri aşkarlamaq və onlardan istifadə etməklə şagirdin potensial imkanlarını üzə çıxarmaq təlimin təşkilində ciddi uğurlar yarada bilər. Bu zaman psixoloji təsirlər ikili səciyyə daşıyır. Əvvəla, pedaqoji baxımsız şagird dərin düşüncə ilə inanır ki, o pis şagirdidir və ondan yaxşı şagird olmayacaq. Özünün islah olunmazlığının və natamamlığının başa düşülməsi onun davranışına neqativ təsir göstərməklə yanaşı, bu islah olunma prosesini gecikdirir. Ancaq müəllimin və yaşlıların köməyi ilə şagird özündə müsbət cəhətləri aşkarlayıb və həmin müsbət cəhətlərə uyğun hərəkətlər etməyə və təlimlə məşğul olmağa çalışır. Yaxşını görəndən sonra, hər hansı pis hərəkəti etməkdən çəkinir.

Problemnin aktuallığı. Dünyaya inteqrasiya şəraitində müasir təhsilin prioritet məsələləri təhsil subyektlərində bilik, bacarıq və vərdişlərin formalaşdırılması ilə məhdudlaşmır. Azad düşünən bilən, hadisələrə müstəqil mövqe formalaşdıran, qarşıya məqsəd qoyan və ona optimal şəkildə nail olmağa müvəffəq olan şagirdlər yetişdirmək təhsilin əsas məsələlərindən hesab edilir. Belə vəzifələrin yerinə yetirilməsinin optimal yollarından biri şagirdlərdə tənqidi təfəkkürün formalaşdırılmasıdır. Bu baxımdan mövzu aktualdır.

Problemnin elmi yeniliyi. Mövcud tədqiqatlardan fərqli olaraq bu məqalədə təfəkkürün tənqidiliyi konsepsiyasına yeni prizmadan yanaşılmışdır. Müəyyən edilmişdir ki, pedaqoji fəaliyyətdə tənqidi təfəkkürün inkişaf etdirilməsi texnologiyasının tətbiqi yalnız təfəkkürü inkişaf etdirmir, həm də idraki qabiliyyətləri, xüsusilə də hafizəni yaxşılaşdırır, qavrayışı təzələyir, diqqətin mərkəzləşməsinə təmin edir.

Problemnin praktik əhəmiyyəti. Azərbaycan psixoloji fikir tarixində təfəkkürün tənqidiliyi konsepsiyasının təşəkkülü mövzusunun öyrənilməsi psixologiyanın bir çox sahələrində, xüsusilə yaş və pedaqoji psixologiya sahəsində yeni nəzəriyyələrin və konsepsiyalar yaradılmasında istifadə oluna bilər.

Ədəbiyyat

1. Bayramov, Ə.S. Şagirdlərdə əqli keyfiyyətlərin inkişaf xüsusiyyətləri: Monoqrafiya / Ə.S. Bayramov. – Bakı: Maarif, – 1967, – 350 s.
2. Bayramov, Ə.S. Şagirdlərdə təfəkkür müstəqilliyinin tərbiyəsi və inkişafı: Monoqrafiya / Ə.S. Bayramov. – Bakı: Maarif, – 1967, – 115 s.

3. Əlizadə, Ə. Ə. Pedaqoji psixologiya: Dərslik / Ə.Ə. Əlizadə, H.Ə. Əlizadə. – Bakı: ADPU-nun mətbəəsi, – 2010, – 600 s.
4. Əliyev, R. İ. Psixologiya: Dərs vəsaiti / R.İ. Əliyev. – Bakı: Qamma servis, – 2003, – 176 s.
5. Veysova, Z. A. Fəal/interaktiv təlim: Müəllimlər üçün vəsait/ Z.A. Veysova. – Bakı: Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi, UNİSEF, – 2007, – 154 s
6. Халперн, Д.Ф. Психология критического мышления: Методическое пособие / Д.Ф. Халперн. – СПб.: Питер, – 2000, – 512 с.

Redaksiyaya daxil olub: 01.05.2025.